

Мадарският конник е глобален символ на България

Българският символ, който ще бъде изсечен на българското евро е скалният барелеф, известен като „Мадарският конник“. Инициативата на Българската асоциация за бизнес и туристическа информация за избор на български символ, бе подкрепена на всички държавни равнища. Целта на националната кампания беше чрез своеобразен референдум да се избере най-достойния символ на България, с който да се представяме пред Европа и света. Кампанията „Българските символи“, в която участваха 1 058 473 българи, стартира през април миналата година и завърши през юни 2008 г. В предварителния етап участваха 33 символа в 3 категории – „Природни забележителности“, „Културно-историческо наследство“ и „Храни и напитки“. За „Глобален символ“ на България беше избран Мадарският конник, който събра 25,44% от гласовете. На второ място с 21.96% остана кирилицата, на трето с 15.03% остана хълмът Царевец, на четвърто българската роза и розово масло с 10.16% и на пето – Рилският манастир с 8.95%.

КАМЕННИЯТ РЕЛЕФ ОТ VII ВЕК Е ВКЛЮЧЕН В СПИСЪКА НА ЮНЕСКО

Мадарският конник е единственият по рода си каменен релеф в Европа. Поради своята уникалност той е включен е в списъка на ЮНЕСКО на паметниците на културата с общочовешко значение. Представя четири фигури: ездач на кон, пронизващ с копие си лъв, и куче, което следва коня. Композицията е издялана на височина около 75 м от основата на отвесните 100-метрови скали при село Мадара, Шуменско. Около релефа са издълбани три надписа. Общата площ на композицията заедно с надписите е към 40 кв.м. Паметникът се намира в непосредствена близост с едно от най-важните прабългарски езически светилища на епохата. Облеклото на конника, формата на седлото и стрелето подсказват, че релефът трябва да се свърже не с тракийската, византийската или славянската традиция, а с изкуството на прабългарите. Реалистичността и триизмерността на фигурите са твърде неприсъщи за изкуството на Европа от това време. Според някои специалисти далечните предшественици на паметниците от този тип трябва да се търсят в изкуството на древна Персия. През ранното средновековие изображението на конници или само на коне са много обикнати в България: те се

срещат скулптирани на камък, гравирани по метални съдове, отливани като амулети, рисувани на керамични плочки и т.н.

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ЗА МАДАРСКИЯ КОННИК

Арменският пътешественик Хугас Инджеджиян, пътувал по българските земи между 1792 и 1809 г., пръв споменава конника. Той пише: „В Матара на една висока плоска скала, почти вертикална, е издялан древен конник, за който казват, че бил от началото на IX век.“ Общоприето е мнението, че конникът е открит за науката от унгарския изследовател Ферикс Каниц през 1872 г., който погрешно възприел надписите на релефа като латински. През 1884 г. Константин Иречек установява с помощта на далекоглед, че надписите са на гръцки и приема изображението за тракийски конник. Карел Шкорпил прави през 1895 г. проучване на релефа от скеле, след което стига до заключението, че релефът е от „първата българска епоха и конникът представлява хан Крум“. Първите археологически сондажи и проучвания прави Рафаил Попов. Обекта изследват и Геза Фехер и Гаврил Кацаров. И двамата учени смятат, че конникът е хан Крум. Известният български историк Веселин Бешевлиев отхвърля това твърдение, а Богдан Филев смята, че ездачът е от Ранното българско средновековие.

През 1954 г. БАН организира голяма експедиция, в която участват археолози, историци, епиграфи и архи-

тексти. Въз основа на иконографска близост с местна работилница за оброчни плочки с образа на тракийския конник доц. Неделчо Неделчев се опитва да обоснове през 2003 г. наличието на Мадарския релеф със запазената традиция да се почита конникът.

ВЪРХУ МАДАРСКИТЕ СКАЛИ Е ПРЕДСТАВЕНА ТРИУМФАЛНА СЦЕНА НА БЪЛГАРСКИ ВЛАДЕТЕЛ ОТ НАЧАЛОТО НА VII В.

За най-достоверна се приема хипотезата, че релефът представлява триумфална сцена, символизираща победата на български хан срещу Византия. Промушеният с копие лъв представлява победения враг. Паметникът е символ на българската държавност. Някои учени предполагат, че на него е изобразен хан Тервел (700–721 г.). Други възприемат релефа като обобщен образ на

герой, владетел или бог. Големият комплекс от сгради наоколо, който може да се идентифицира само като култов, духовен център определят Мадарския конник като бог или като владетел-бог.

По-младата генерация археолози и учени смятат, че най-вероятно конникът е Богът – епоним на българите. Други учени допускат, че Мадарският релеф може да е запаметен от българите по пътя им към земите на Византийската империя и изваян в скалите като знак на българското им притежаване.

Ж. Аладжов твърди, че изображението върху мадарските скали е на почитания от прабългарите и всички тюркски народи върховен бог на небето Тангра или Тенгри-хан.

Големият български археолог Рашо Рашев изтъква, че приетото от нашата историческа наука тълкуване за Мадарския конник, като образ на български владетел, внушен от

близкоизточни художествени образци, трудно може да се постави под съмнение.

МАДАРСКИТЕ НАДПИСИ

Те представляват три текста на гръцки език, изсечени в скалата около Мадарския конник. Някои участъци са силно повредени и не позволяват да се извлече смисъл. Всички надписи са старобългарски и са правени по различно време. Проф. Веселин Бешевлиев в книгата „Първобългари“ твърди, че най-старият надпис към Мадарския релеф е на Тервел и следователно релефът също е създаден тогава. Другите надписи споменават Крум и Омуртаг и вероятно са издълбани по тяхна поръчка.

Първият, намиращ се пред конника, е от времето на хан Тервел (701–717) и свидетелства за помощта, която българският владетел оказва на Юстиниан II да се върне на престола.

.....на българите .....и дошъл при Тервел. На носоотрязания император не повярвах моите чичовци в Солунско и си отидоха в кисиниите си (селищата си).....негов един .....чрез договор вождът Тервел даде на императора .....5 хиляди .....императорът заедно с мене победи добре.

Вторият, разположен вляво от конника, е свързан с Крмесис (около 756 г.) и отразява българо-византийските отношения по онова време.

.....жълтици той даде .....жълтици вождът .....вождът .....грците .....каквото ти давах всяка година, ще ти давам, понеже ми помогна .....всяка година ще ти даваме и при вожда императорът изпрати ....и помоли вожда Крумесис .....вождът .....като разпределяше жълтиците .....започнаха .....даде от ...вождът Крумесис подари .....това езеро .....ти направи .....вождът развалиха договорите .....война.....тогава .....име.....

Третият надпис, вдясно от конника, е от времето на Омуртаг (814–831) .....беше отхранен .....развалиха и от бога Омуртаг вождът .....изпрати.....помогни ми.....

Румяна Кирилова

